

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

YEREVAN STATE UNIVERSITY
INSTITUTE FOR ARMENIAN STUDIES

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ

1 (10)

ARMENOLOGICAL ISSUES BULLETIN

ԵՐԵՎԱՆ YEREVAN
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ - YSU PRESS
2017

Լեոնիդ Թեյյան

Շարահյուսական նորմ. գուգաձևեր և շեղումներ.....137

Արտաշես Սարգսյան

Թվային համաձայնությունը հայերենի բարդ նախադասություններում.....

Սեյրան Յաքարյան

Արդյոք ք սքոլաստիկական էր XIV դարի հայ փիլիսոփայությունը

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐ

Վարուժան Պալոսյան

Լ Ա. Մանանդյանի Ե նրա վրացի գործընկերների գիտական — համագործակցության շուրջ (աււսերեն)..... ..

Նինետա Աղսւմյան

Փաստաթղթեր Կովկասի ձայոց Բարեգործական ընկերության գաղթականներին ցուցաբերած օգնության պատմությունից (1915 թ. հունվար, նոյեմբեր) (ռուսերեն).....

ԳՐԱՍՈՍՈՒԹՏՈՒՆՆԵՐ

Նորայր Պողոսյան

Իրաչիկ Միրզոյան, 1ա գրքին գրատպության պատմության փիլիսոփայական անդրադարձներ.....

Վահրամ Պետյապյան

Նիկոլայ Հովհաննիսյան, Բրդերի մասնակցությունը հայերի — ցեղասպանությանը ,

Վահան Բայբուրդյան

Շիրակ Թորոսյան, Ծովային ելքի հիմնահարցը Հայաստանի ձանրապետության արտաքին քաղաքականությունում 1919-1920 թթ. —

4ալերի Թունյան

Ղարաբաղ. պատմություն առձակատման համատեքստում (ռուսերեն) :.....

Աշոտ ձայրունի

Է դվարդ Ֆիջիջյան (հրատարակիչ), ձայոց ցեղասպանությունը գերմանալեզու օրաթերթերի հայելիում 1912-1922 թթ.

Անդրանիկ Տազեւեան

Յակոբ Չոլաքեան, Տարեգրութիւն Լա) Աւետարանական Բէթէլ Վարժարանի (1923-2013)

Տեղեկություններ հեղինակների մասին.....

ՇԱՐԱՀՅՈՒՍԱԿԱՆ ՆՈՐՄ. ԶՈՒԳԱԶԵԿԵՐ ԵՎ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐ

Բանայի բառեր - շարահյուսական նորմ (կանոն), համաձայնության խնդրառու-
թյուն» առդրություն; գոպաձեեր, թույլատրելի տարբերակներ, շեղումներ*

Լեզվական ստորակարգությունը կազմող կառուցվածքային մակարդակ-
ւորի միավորները, ինչպես հայտնի է, խոսքային կիրառության տնական
ւծընթացում ենթակա են փոփոխությունների ու տեղաշարժերի գունա-
Յն գործոնների ազդեցությամբ: Այդ փոփոխությունները կարող են պայմա-
խրված լինել թե՛ լեզվի զարգացման ներքին ազդակներով, թե՛ օտար ազ-
ւթյուններով և թե՛ ավյալ լեզուն կրող հանրության կյանքում տեղի
յնցող տեղաշարժերով: հանրահայտ է նաև, որ այս գործոնների հանդեպ
ւվել զգայուն է լեզվի բառապաշարը, հնչյունական համակարգի, ինչպես
քերականական կառուցվածքի միավորները, «ապահովագրված» չլինե-
վերննշյալ գործոնների ազդեցությունից, բավականաչափ «դժկամորեն»
ենթարկվում դրանց հարուցած փոփոխություններին: Այդուհանդերձ, լեզ-
վան համակարգի զարգացման տրամաբանությունը թելադրում է այդ
բացման որոշակի փուլում կանոնով (նորմով) հաստատված ձևերի կող-
նան նույն այդ կանոնից շեղվող ձևերի ու իրողությունների առկայու-

Եթե նորակազմ ձևը կամ նորահայտ իրողությունը ակնհայտորեն
յ աղբյուրում է լեզվական կանոնին, ապա բավական արագ դուրս է մղվում Ե

Ե գոյատևել խոսակցական ռճում (օրինակ՝ ենթակայի և ստորոգյալի
-փն անհամաձայնության դեպքերը այսօրվա հայերենում): Լեզվական
անոթյոթը երբեմն բավական տնականորեն «հանդուրժում» է նույնանշա-
կ ձևերի գոյակցությունը կանոնի սահմաններում, սակայն սովորաբար
անակի ընթացքում դրանցից մեկը՝ ավանդական կանոնականը կամ էլ
վկասվ կանոնախախտը, նախընտրության է արժանանում՝ հաճախ նաև
-ավորողի միջնորդությամբ:

շնդհանրապես լեզվական համակարգի ներքին դինամիկան, նրանում
բեր ձևերի համագոյակցության իրողությունը մեծապես պայմանավոր-
են լեզվական նշանի արտահայտության և բովանդակության պլանների
\ ամաչափ (ասիմետրիկ) համապատասխանությամբ: Մա վերաբերում է
. քերականական, այդ թվում շարահյուսական միավորներին: Այս առու-
, ւետաքրքիր է ժորժ 4անդրիեսի դիտարկումը. «Ցանկացած քերականու-
տրամաբանական իդեալն է ունենալ յուրաքանչյուր առանձին գործա-
համար մեկ արտահայտություն և միայն մեկ գործառույթ յուրա-

ցանկացած բանաձևը, մի անգամ հետևաբանաբար անփոփոխ I »
 դեպքերում: Սակայն ասությունները հանրահաշվական բանաձևերով չեն կարելի է ավելացնել նաև, որ լեզվի բուն էությունը հենց այդ «հսկված կան ճշգրտության» բացառումն է. նրա նշանների ներդրումը հսկված անհամաչափ բնույթը ոչ միայն լեզվական տարբերակներով, այլև յուրյան նախապայմանն է, այլև լեզվի համակարգի գույքագրման կ գույն լծակներից մեկը:

Լեզվական տարբերակային ձևերի մասին խոսելիս **պետք 1 փ**ն համաժամանակյա և տարաժամանակյա դիտվածքները: Մուսհսսփ գրականությունից շատ փաստեր կարելի է բերել, որոնք **կվկայեն և** րապես քերականական համակարգի այս կամ այն միավորի անցյալ մագոյակցած ձևերից մեկի վերջնական հաղթանակը, **որպես օ**փ կարեփ է նշել ենթադրական եղանակի կազմության մեջ **կատարված** շարժը, որի արդյունքն է ժամանակակից հայերենի **ժխտական** դերբայի առաջացումը, հրամայական եղանակի ժխտական **ձևերի կ** թյուսե միօրինակացման արդեն իսկ ավարտված գործընթացը և անխոսում այլևս վաղ անցյալում մեր լեզվի մեջ ծայր առած **այնպիսի** շարժերի մասին, որոնք հանգեցրին հին հայերենի քերականական կարգի որակական փոփոխության:

Ժամանակակից հայերենի հնչյունական, բառապաշարային, քե|| եակե մակարդակներում կատարվող տեղաշարժերը այսօր **նույնայն**վ վական հաճախ են հայտնվում ուսումնասիրողների տեսադաշտում, ևր ևագրվում են կանոնից արդեն իսկ առկա շեղումներ, փորձեր են **ա||** գնուհատելու դրանց գործառության հետանկարը, և ըստ այդմ **էլմշակվ** դրանց կանոնարկմանը միտված հանձնարարականներ²: Ընդամին ս|բ նկատի առնել, որ համագոյակից ձևերը տվյալ փուլում կարող են **հավ** րապես ընդունելի դիտվել կանոնի դիրքերից, դրանք սովորաբար **իմաս:** յին կամ կիրառական նրբերանգայիե տարբերություններով են **բնա** գրվում:

Շարահյուսական մակարդակում կատարվող փոփոխությունների տեղաշարժերի պատճառները նույնպես բազմազան կարող են լինել օա կադապարների ազդեցություն կամ պատճենում, կադապարների **վախն** գործություն, համաբանություն, բաղարկություն և այլն: Ինչպես **նշվեց, c** րահյուսակուս նույնանշանակ կառույցների ավանդական-կանոնական

¹ Вандриес Ж., Язык, М, 1937, с. 149-150.

² Տե՛ս, օրինակ, Ավետիսյան Ցու, Տեղաշարժեր արդի գրական հայերենում. Երևան, 20|1 Բեղիբյան Պ., Հայ լեզուն և մեր խոսքը, Երևան, 1999, Գալստյան Լ, ճիշտը և սխալը, Երևան 2007 է այլն;

վերաբերում ակնհայտ սխաղակուսումնաբանությանն (|b<|i|t n> կա
lui(|h! [rɔjɪuɔp ɥɑjɑmɑnɑvɔnɔpɪɑɔ) կամ էլ թվական ցածր Մt;nn1||
u>|h|l|փև, որոնք ցավալիորեն տարածված են նաև quib<|i|ju6ui||iil
1խՈ|)ներում, հաճախ էլ հայտնվում են իրավացի քննադատության
m1 I» վերահսկվող խոսքում դուրսբերված հաղթահարելի են:

• հյուսիսկան համագոյակից կառույցները, ինչպես նաև կանոնից
ձևեր դիտարկելի են կապակցության եղանակներից յուրաքանչյուր
ւձայնություն, խնդրառության և առողջության գործառության ոլորտ

վե՛ կփորձենք ներկայացնել արդի հայերենի շարահյուսական մի
(աղությունների տարբերակային դրսևորումներ, նշել դրանց կիրա
ռե՛ պորտներն ու պայմանները՝ ըստ հարկի անդրադառնալով նաև
«յ1*տների կողմից դրանց տրվող գնահատականներին:

Արևելայի և ստորոգյալի թվային համաձայնության կանոնը առավել
ւհադոն ու դուրբնկ'ալելիս է թերևս, չնայած բակառություն կոչվող շե
այսօր էլ հաճախադեպ է բանավոր և գրավոր խոսքում (Ուսանողների
ներկա չեն, նրանց մի մասը գնացին և այլն): ձսևնձնարարելի են,
ւ մռ, քերականորեն ճշգրիտ կառույցները (կեսը ներկա չէ մի մասը
ու այլն): Նույն հանձնարարականին պետք է հետևել նաև բազմակի
վկանների հետ բայի հոգնակի թվի կիրառության կանոնի պահպանման
ն մ, թեև սրանից առկա շեղումները մեր դասական գրականության բն
I բերում էլ են հանդիպում (Օրինակ. Աշնան խաղաղ օրերին նրան հա
I բ և սիմիոդրի տերևների խշշոցը, ե' վազերի օրորը, և' հնձանի դոնա
11վ<ր (Բակունց), Մերն ու սիրտն էլ երբ չկա... (Թումանյան) և այլն): Նման
Փերում եզակի ստորոգյալի գործածությունը թույլատրելի է, եթե բազմա
ենթականները մեկ հասկացություն արտահայտող հարադրության արժեք
iMi (կարգ ու կանոն չկա, հարց ու պատասխան չեղավ ե այլն): Թույլատ
ի գուձաձևեր պետք է համարվեն թվական որոշիչով եզակի ենթակաների
վլլսնց ստորոգյալների եզակի կամ հոգնակի կիրառությունները (երկու
հիանող եկավ (եկան), հինգ ուսանող բացակա է (են) ե այլն): Թվային ան
աևհաձայնության անհանձնարարելի մյուս դեպքերը գրական լեզու են թա
փսնցում հիմնականում խոսակցականից (օր, ...երբ լույսերն անջատվեց,
բոլորը կորցրին խոսելու կարողությունը (համացանց), Ոտքերս մրսում է և
այլն): Արտահայտության պլանում այս կարգի շեղումը համընկնում է թվի և
ալ/կայացման կարգի մի յուրահատուկ դրսևորման հետ, երբ -ներ հոգնա
կերտը հանդես է գափս որպես եզակի թվի ցուցիչ (այսպես կոչված «առսնձ
հական եզակի») և կանոնավորապես գուձորդվում է եզակի ստորոգյալի
հետ, ինչպես գլուխներս ցավում է, տուններդ շինվի, աչքներս ջուր կտրեց և
այլն (հոգնակերտ ձևային այստեղ արտահայտում է հատկացյալների մեջ

^ չքոսը քը քաճարոճ նճել, ոք ճսփսհիտարք
ապա Կ¹ ^ անդորժիլի >եե մասնական կոչվող քրտԵք)
ներում ^ ԺԺԵ համաձայնության խախտումները, քրքԵ
հոլոգա և ակապե սերոքյա պաշտոնական funupiml (
փնեն բժշկի) բարձր եմ գնահատում)²:

պակցական շեղումների մասին խոսելիս \ւ
^ Առնչության յուրահատուկ մի դրսևորում, հի
դրակա կ որւշ քսսլւազէտլիերի կողմից ներկայսյ
անունով ^ կապակցոնթյաէի առանձին եղանակ⁴: tuntljfl
հյոաազ ^ ս » կապակցության այն դեպքերին է վերսրկւ*
2Ի^"nԲ"2յ իմաստի թելադրանքով պահանջում է որո/սսլՍյ
բառսյի Օրինակ, բոլոր, բազմաթիվ, մի քանի, 4ույ4
նազր թր ^իչԱերի հետ կանոնավորապես գործածվում

ւ քեն S b V յնլԲա2աե^ռլԲ» ոԲէէ> ^ ամբողջ ն այլ որւ;<|
Սակայն բանավոր (հաճախ նան գրավոր)
ստորոզ] կանոնի խախտումները որնէ առաջարկներ յ
** է ^ ն ի ողջ երկրները, դպրոցների ամբողջ սւշակերւ
րածաշրջ ^ որ հայերենի (ն ոչ միայն) շարահյուսական
ւ^արնոր դեր ունի բայը, շարահյուսական կաա
բացառք⁴ ^ գմհտո կամ հոմանիշ ձևերի առկայությունը քմ
ցական Գ** էլէ բայի կապակցելիական հնարավորությունն!<sup>^ |
ված է լի ^յյոլէլէլերի հետ: Մասնագիտական գրականության
սաւետոզ ^ սնավորապես բայական խնդրատությամբ պայմ
^^ յ^ւյցների տարաբնույթ գնահատությունները: Որո
?աձ1է ^րինտկ կարելի է նշել դիմավոր բային յրացոդ
|սեդի ո* Բաեեե ւսլէ էե ոքի դիմավոր քմ)|Բ</sup>

աստվոր ^ յք թելադրվող տրական կամ բացառական I»
հստկոնթ³ ^ սս է էլոն խոսավաւմ է հանդիպելուց) գուզահեո .
:ձգտու ^կաԱ է էաԱ անորոշ դերբայի ուղիղ ձևով կառույցը
սում ս ո ս ո ^ ձա կ աէերէլոյթը»՝ ձգտում է հասնել, խուսափում I

1 Սյս ^ ԲԲ¹ Քրակաճարոճ իմաստի գնահատման մասին մանրամասն պե
|ձ արնէլաւէայերենի քրականոչոյան հիմունքներ, Երեւոն, 201 Բ, 1|Մ
անան վթարները կարող են նույնիսկ զալէշտական իրավձակի
~ քԲ^ յիին ժողովի պատգամավորուհին տղամարդ հաղորդավարին /
սյսպես, ՍԳ էէ| ասելով. «Նուք ինձ դիմավորեցիք որպես կին և ճանապարհում
ոուն է հայ*
Ին»՝ Բ ^ւէյտե Ռ., Արդի հայերենի շարահյուսություն, Երևան, 1986, էջ }|
յարգայաէ ՍԱ ժամանակակից հայերենի շարահյուսական կս
4 Տէ Ա՝ մասին // «Լեզու ն լեզվաբանություն», 2015, ք 1-2:
»յան մի եղ¹

միջ» րայական հարադրությունների հետ ասորոշ դորթայր կիւնաւոյթունը հայս անի հանդիպել. կարիք չկա հիշեքնի, Уминни|Б| և աղն: Սրսիք ևս շատերը ոչ կանոնական են (^1^1ւարսւլելով նման կառույցներում գործածել միայն անո ձլ արական հոլովածը որպէս հստակոյթյան անվանական ծեաւկացուցիչ (հոյս ունի հանդիպելու ն այն): 4սւրծում ենք Ш^МН աների մեջ էլ անորոշ դերբայի ուղիղ ձևի կիրառութունը ի|б|М» շարահյուսական կանոնի տրամաբանությանը (նույնիսկ Ш|Мф դրանց օտար ազդեցության հետևանք լինելը), և պետք է и!....., ի թեքված ձևերով կառույցների հետ զուգահեռ դրանց №(իրավունքը գոնէ արդի շրջանի արևելահայերենում (ի դէպ, рми|j)iL|i ի նույնքան սովորական են նաև արևմտահայերենում)¹: ||ք|սհ(՝, սակայն, կարևոր է ուշադրութուն դարձնել մի հսւնգա- վերոնշյալ կառույցներում անորոշի ուղիղ ձևից իւսսավելու նյփսծ զգուշավորութունը առիթ է տափս ակնհայտ սխալ կազմու и It իլի կողմից անորոշ դերբայի տրականի ձէն են գործածում այն lift) ինդրառական կանոնով միակ հնարավորը ոպղականի ձևն I. «Ш» դիմելու (փիս. դիմել), արտոնել են սատուր անելու (անել), շա y պատասխանելու (պատասխանել), աշխատում են հասնելու Առաջավորներին, միշտ փորձել են օգնելու (օգնել) հարագստնէ 4||1), մյուս կողմից, ընդհակառակը, ուղիղ ձևը գործածում են պա- տրականի փոխարեն (օր/ «Մենք ունենք լրագրողական գործեր, ար.1սնի են հրատարակվելն պարգևատրվել» (I 2 հեռոտատափք), и! I ին գրկել երեխային» և այլն)²:

Զսպական արժույթի, խնդրտության ոլորտում առկա տեղաշարժերը, Ц№, ավելի բազմազան դրսևորումներ ունեն, որոնք հաճախակի »ՆրԱնն առարկա են դատում քերականագիտական, ուսումնական, իհ<վի կանոնարկման հարցերին նվիրված աշխատանքներում: 1սնդրսւ 1հմք պայմանավորված շարահյուսական տարբերակների երկու կարգի [ախվեմ կարելի է առանձնացնել. ա) բայի բազմիմաստութունից բխող (^ստեռութամբ պայմանավորված՝ ինդրի տարբեր ձևավորումներ (սովո- j «խար - սովորել միջավայրին, ապրել քաղաքում - ողբերգութուն ապրել, կւաժշտութունէ լսել ծնողներին, աշխատել գործարանում - փող

¹ Այս մասին առավել հանգամանորեն տե ս Թնլյան Լ., Արդի հայերենի քերականության ШЦЙф. Երևան, 2016, էջ 23-43:

² Այս կառույցները թերևս կանոնական են արևմտահայերենում: ձմստ. «Եվ աչ/ք մը թևը ի4իԱէS կը վագե/ Գրկեէ ափռԵրԵիդձիս ոսկէ ավագե» (Մեծարենց):

Ժերով պայմանավորված <|ուղաձեռություններ (կւսրոտել ւա* < էլ գյուղը, դավաճանել հայրենիքին - դավաճանել հսւյրԱ1յ|»| գործին - ձեռնարկել գործը և այլն): Այս իրողություններդ քԱ թյան մեջ վաղուց նկատված ն նկարագրված են, սակայն ք|ւ| ւյ է սրանց դիտարկումը հատկապես խնդրառական գոգւզյԱ1 1ք եզվի կանոնարկման համատեքստում գնահատելու առոււ/ոփ նում մի շարք բայերի գուգաձն խնդրառության երևույթը հ.և.և, կյունով էլ քննության է առնված Լ. Մարգարյանի մի ուշագրավ Կարևոր է, որ հեղինակը համագոյակից կառույցների կի|!(սնկարը գնահատելիս հիմնվում է արդի փուլում դրանց գորտՀյ ախականության վերաբերյալ վիճակագրական հաշվումների վ| ային գիտսւվորձերի օգնությամբ): Ըստ դրանց արդի հսւյ 1քԱ էլ, տենչալ, դավաճանել բայերի գուգաձն խնդիրներից ք ք ք | Ա լան են ուղղական հոլովով ձևավորվածները (խոսքը, անշուշտ, Ս մասին է), դավանել, խոչընդոտել, խանգարել բայերի դեսցքո»յ ամ են տրականաձե խնդիրները (ուղղականի համեմատությ^ >քքի է, որ վիճակագրական գիտափորձի մասնակիցներից սսւյլ սկան կառույցներին նախապատվություն տվածները ք ք ք Ա էց մարդիկ են, ինչը զարգացման որոշակի միտումի վկայա_թյունւ | համարել: Գնահատելի է նաև, որ հոդվածի հեղինակը սկզբ`ա1 ւբերակել է համակարգային զարգացման տրամաբանությամբ սձ ձևերը անհատական նախընտրությամբ պայմանավորփ սոսալ ծառերին, ողջունել հաղորդաշարին և այլն) կամ էլ սկէ վակագնություններից, որոնք, անկախ կիրառության հաճախսւյյ Լփց, չեն տեղավորվում այսօրվա շարահյուսական կանոնի շրջաւս|| >. Խնդրառական որոշ կարգի գուգաձներ շարահյուսական կանոնի ներում գոյության հավասար իրավունքով են օժտված իրական աբերությաե մտածական տարբեր կաղապարներով արուահսւյտ)| աձառով. կառչել մեկին / մեկից, կախել պատին / պատից, գերագահ ւն / մեկից, խնդրել մեկին / մեկից, հարցնել մեկին / մեկից, տեղյակ | անի / մի բանից, երկուսին / երկուսից հինգ է պակաս և այլն: ւբեր ձևավորումները երբեմն պայմանավորված են լինում խնդրսւոյյ հետ իմաստային կապի առտոնձնահատկությամբ: Այսպես, ծանոթա Ը խնդիրը հետ կապով է ձևավորվում, եթե ծանոթությունը փոխադարձ

Կրկնասեռ բայերի մասին մանրամասն տե՛ս Մաֆայրյան Տ., Կրկնասեռ բայերը հայկում, Էրևան, 2013:
 Մարգարյան Լ., Բայերի սեռային անցումները արդի արևելահայերենում// «Քանթես ւեի համալսարանի, ձայսպիսության» (այսուհետև «ՔԵ»), 2014, թիվ 3, էջ 45-54:

այրս ս կրրատուական որոշակի տարբերություններն են? Ո՞ր
արբերակների գործածության հիմնում իմաստային որոշակի
ւմ, այնուամենայնիվ, կա: Ածանցավոր քայր կա մ դրված I Խ
և շանակում է «համաձայնության գալ», այսինքն փոխադարձ
ւն նշանակությամբ գործածված է եզակի թվով՝ առանց
տրի, որը, սակայն, հիմնականում գիտակցվում է, ն հնար
ւնգնել անձնանիշ գոյականի սեռական հոլով + հեա կապ»
ւպրում է): Կարծում ենք, սակայն, որ բերված իմաստակիրտու
նագուտումն այնքան էլ համոզիչ չէ նույնիսկ **հեղինակի**
մակագրական հաշվումների («Արևակի» նյութի հիման վրա)
ր տպավորությամբ **համաձայնել / համաձայնվել բայերի 1լի**
հմաններն այսօրվա շարահյուսական կանոնի մեջ **այդքան և Կ**
րորոշված չեն: Ջուգահեռ (տրականով կամ **հետ** կապով) **խնւ**
րածված լինելը փաստելով հանդերձ, կարծում ենք, **նախընտրելի** |
քարել առանց ածանցի ձևը:

6. Լսնդրսական մի անձշտությունն էս, որ հանդիպում է ստա
վոր խոսքում, նան գիտական (նույնիսկ լեզվաբանական) **քուն**
տրման իմաստ արտահայտող բայերի տեղի պարագան (ու ք
ող), որն ըստ կանոնի պետք է դրվի ոպղական (հայցական)
ւմ է ներգոյականով (հավանաբար այսպես կոչված «ներակարԱ
լարագայի գուգորդային ազդեցությամբ): Ահա այդպիսի մի

Այդ շրջանից սկսած հոգևորականներն և մտավորականներ **մր**
ում այդ երկյամ (ձամացանց), ...Մայրը համաձայն չէր, որ **աղ**
սնիքում հարս գնար, ...Նա երկու տարի ինձ կանչել էր իր |
արանում որպես պետական քննությունների հանձնաժողովի
(«ձուշապատումներ»), ...Դրանք (դարձվածները) ...միայն **այդ**
են ավարտված միտք արտահայտում և ընկնում մտածակուն
ում, ...Այդ բառերը մուտք են գործում գրական լեզվում⁵ և այլն:

հայերենի շարահյուսական կանոնի պահանջներից մեկն էլ **իլց**
մ է անորոշ դերբայի գործիական հոլովով կազմված բաակապս»¹
ւերով (դերբայական դարձվածներով) նախադասություններին: Դ1
եղյանն էր գգուշացնում, որ նման կառույցներում «դերբայը և իա
միշտ միևնույն ենթական ունին»³, ինչպես «Նրանք, մի քանի
ր անցնելով, հասան մի բարձր տեղ», «Ուունին, կանաչագեղ ոսմ

#Երվայան 4, հայերենի համաձայնել / համաձայնվել բայերի իմաստային **տա**
ւն հարցի շուրջ // «Ջաեուկյանական ընթերցումներ», Երևան, 2016, էջ 170:
ս մասին աե ս նան Ավուգյան Մ., Լոսեթ մայրենի լեզվի մասին. Երեսն, 1982, էջ 77-71Ց
յեյան Մ., նշվ աշիւ, էջ 406:

ա|փ1ւ որոշակի զգացական փոք են հաղորդում ւսրտահա)տկտ| ահկա
Bkft |M|Auibp|i ijuii(p: Մի թե մեր լեզվին հարազատ չեն Տերյանի սաղերի

*I II իւ երե լի ն եր եր կ ն ա յ ի ն ա շ ի ս ար հ ,
I ! *| թուէձ փ ն եր քո հոցի ն պաթաո
B Այհաւէ/ ուր մ ա թ ա ր եր ա ն ու թ յ ա ն մ ե ջ
P Ապրում են ա յ ն ք ա ն լուե հոգի ն եր
ւ Խ ի հ գ տ ու մ եր կ ն ի ա ս լ ո ղ եր ից ա ն շ ե ջ ,
I Այս երե լի ն եր , ա իս ե թ ե լի ն եր...':*

ւ Կամ հայտնի իմաստախոսությունը «Եթե երիտասարդությունն իմա
^ա , եթե ծերությունը կարողանար...», հայերեն նույնքան բնական է
Hbnti, որրան «Երանի թե....իմանար, երանի թե.... կարողանար» հոմանիշ
^•|ե|<).քակը, և առաջինը նախընտրողներին օտարամոլ համարելը, գոնե
կարծիքով, այնքան էլ արդարացի չի լինի:

M Մեր լրատվության զանգվածային միջոցների լեզուն, ինչպես որ
•Mhi)ս ն իրավացիորեն ահազանգում են մասնագետ լեզվաբաններն ու
•Ա|նի{ մտահոգ այլ մտավորականներ» հիմնականում չի փայլում ifuip
mpiuoip, ճշգրտությամբ, խոսքի մշակույթի որակով: Առկա թերությունների
Մ մասը, ինչպես վերնում էլ նշեցինք, հետնանք է հայոց լեզվի շարահյու
ական օրինաչափությունների չիմացության կամ էլ սեփական խոսքի
•Hn|եպ անփույթ վերաբերմունքի: Բերենք շարահյուսական տարաբնույթ
ւէ|սնչումների մի փունջ ես լրատվամիջոցների (մեծ մասամբ հաղորդա
«•|»1ւ1,րի) խոսքից առանց մեկնաբանության (ուշադրության են արժանի
•հսւկապես կապային կառույցներում սխալ խնդրառության դեպքերը). «Ար
•ււհագրվել է հրազենային վնասվածք սաանց թոքի վնասումով» («Շանթ»),
ա՛ր ուշադրությանն ենք ներկայացնում ճանապարհորդություն տարփս
«տնակաների միջն» («Շանթ»), «Քանի դեռ ստացիոնար պայմաններում
ասագենք, ոչինչ չենք կարող ասել» («Ազատություն» ո/կ), «Նրա հե
տաքրքրությունը Փոխարինվեց սարսափի» («Արմենիա»), «Չկարողանալու!
•յ>խատել ըստ մասնագիտությամբ զբաղվում էր սանտրով» (Ժանրային
Иип||т), «Աս վերաբերում է բոլորին սկսած հավաքարարից, վերջացրած
պատգամավորից» (ձամացանց), «Ատեղծվել է մի ստեղծնաշար, որը կարելի I;
^կավարել՝ առանց կպչելով ստեղծներին» (ձ 2), «Այն երջանկությունը, որ
աապիս է երեխան, չես վախարինի ոչ մի բանի հետ» (Z 1), «Ես կուզենայի,
ււախեզի բոլոր մանկատները փակվեն, որովհետև չլինեն նման խնդիրները»
(I՝2), «Դատելով Ձեզ դուք պետք է այլ ժանրով երգեիք» («Շանթ»), «Գիտելիք

¹ Տերյան Վ. Երկեր, Երևան, 1989, էջ 148:

—» I -r —c—I" ~u>M>I^a "ЪИННШН արյասուօրր ԷՍԼԻր ասլորօրթ թյան» («Արմենիա»), «Այսինրն 'Իմր խնդիր չուներ հերոսով» (Z I), նախապատվությունը տալիս են առուեց բարելավվիչով հսցիե» (ձ I), ընդունիր, ինչպես կամ իմ կյանքի հեա հանդերձ» («Արմենիա») «Пщнн է կախված երկրի զարգացվածությունը () կոռուպցիայի հեա» (*Դ.ալ «Տրամաբանությամբ ելնելով՝ ընտրեցի «հյուսիսային պատերապմը» («Ա նիա»), «Լավ է ժամանակ ծախսել խոհանոցում փոխարենը ուտելու այս բիկները» (2. 1), «Թեև արտասահմանյան հրավերներին նա ցույսիստ էր է բացում արտասահմանում» (ձ 1), «Ձուլածո առարկաների ձևից մանավորված ստեղծվում են կաղապարներ» («Շողակաթ») և այլն, և Ի ԻԻԻԻ Բհարկե, հայերենի շարահյուսական համակարգի մեջ արդի փա առկա զուգաձևություններն ու կանոնից շեղումները շատ ավելի ընկալե քննության նյութ կարող են լինել: Այս առումով հետաքրքրություն I կայացնում մասնավորապես բարդ նախադասության ոլորտը, որի Ե.Ի.Ի տոկա կապակցական, կիրառական, տրամաբանական տարաբնույթ ԻԻԻԻ րումները կարիք ունեն ռաումնասիրության և կանոնարկման:

Леонид Телян - *Синтаксическая норма: вариативные формы и отклонял*

Рассмотренные в статье вариативные формы синтаксических конструкции фу ми пируют в современном армянском языке и сформированы действующими в нем см ми синтаксической связи - согласованием, управлением и примыканием. ')tn * рукции оцениваются с точки фения их соответствия синтаксической норме ратурного армянского языка, даются рекомендации по их применению.

Leonid Telyan - *The Syntactic Norm: Variation Forms and Deviations*

The variation forms of syntactic structures under study function in the modern Am* language and are formed by means of syntactic relations functioning therein - coordiiml lignment and adjacency. These structures are valued in terns of their correspondance Id syntactic norm of the literary Armenian language, and are recommended to be used.

